

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Визначені основні проблеми методології та методики дослідження економічної ефективності виробництва

Постановка проблеми. Однією з найважливіших умов ефективного управління національним господарством в сучасних динамічних умовах функціонування є науковий підхід до обґрунтування управлінських рішень на основі проведення відповідних економічних досліджень, роль яких в управлінні економікою на трансформаційному етапі зростає.

Проте сьогодні як в методології, так і в методиці проведення економічних досліджень є багато недоліків, що істотно ускладнює ефективно управління економікою і нерідко стримує її розвиток. Помилки допускаються, наприклад, при визначенні ефективності виробництва, результативності господарських процесів, кількісному визначенні вартості, ціни продукції і інших її економічних властивостей. Немає єдиного підходу в розробці і використанні економічних термінів. Все це приводить до неправильних висновків і рішень в управлінні економікою, а отже й до помилкових практичних дій, що супроводжується значними реальними втратами в національному господарстві.

Посилення значущості економічних досліджень зумовлює високі вимоги до їх якості. На наш погляд, поліпшення якості економічних досліджень можливо лише на науковій основі, яка і повинна стати теоретичною базою економічних досліджень будь-яких об'єктів, процесів і явищ, що відбуваються в господарському житті. Недосконалість методології та методики проведення економічних досліджень є гальмом розвитку суспільного виробництва оскільки проблеми будь-якого виду

економічної діяльності можуть бути поставлені, правильно зрозумілі і вирішені лише на базі науковості економічних досліджень.

Стан вивчення проблеми. Проблема методології та методики дослідження економічної ефективності виробництва значною мірою розкрита у працях Андрійчука В.Г., Аганбегяна А.Г., Атласа З.В., Боярського А.Я., Когута А.Е., Котова Г.Г., Червена І.І. та інших вчених. Разом з тим, складність і багатогранність проблеми, різке зростання її значущості на етапі трансформації національної економіки до ринкового типу зумовлюють продовження дослідження в даному напрямку і, перш за все, на предмет визначення основних проблемних питань методології та методики дослідження економічної ефективності виробництва для розробки якісно нового підходу до її оцінки, що дасть можливість отримати достовірні, з необхідною точністю результати для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Метою дослідження є визначення основних проблем методології та методики дослідження економічної ефективності виробництва.

Результати досліджень. Проблема вдосконалення методології та методики дослідження економічної ефективності суспільного виробництва привертає все більшу увагу вчених-економістів. Опрацювавши ряд наукових праць, можна виділити наступні основні об'єктивні причини, що зумовлюють невідкладність вирішення зазначеної проблеми:

1. Розширення масштабів проведення економічних досліджень внаслідок розвитку трансформаційних процесів в економіці, функціонування різноманітних організаційно-правових форм господарювання.

Ефективно використовувати авансований капітал можливо лише на основі визначення точного обсягу потреб і можливостей національної економіки (галузі, підприємства), загальної маси витрат і результатів виробництва тощо. Проте в практичній діяльності не завжди виконується дана вимога. Замість проведення відповідних розрахунків нерідко використовується лише інтуїція та особистий досвід. Такий підхід вносить елементи суб'єктивності в ухвалення рішень, підвищує ступінь господарського ризику, вірогідність виникнення помилок, що може призвести до грубих прорахунків. Необхідно, щоб кожне господарське рішення, яке приймається на тому чи іншому рівні організаційної структури національного господарства, мало наукове обґрунтування. Це необхідна умова ефективного управління суспільним виробництвом.

2. Підвищення вимог до якості економічних досліджень, що характеризуються точністю, достовірністю і співставністю отриманих результатів.

Поява даних вимог витікає з необхідності ухвалення оптимальних рішень в процесі управління. Для забезпечення сталого зростання ефективності виробництва в умовах постійно зростаючого дефіциту земельних, трудових і матеріальних ресурсів необхідно вибрати не просто економічно допустимий, а оптимальний варіант рішення задачі. Досягнути цього можна лише на основі проведення високоякісних досліджень. Помилки в економічних дослідженнях можуть вартувати дуже дорого. Проте, як справедливо зазначають деякі вчені, економічні розрахунки часто не супроводжуються обов'язковою вимогою визначення достовірності отриманих результатів, оскільки в економіці проблема визначення міри точності не ставилася і не

розв'язувалася на всю широчінь, різноманіття економічних об'єктів, явищ та процесів, і на належному науковому рівні.

3. Необхідність запобігання появи систематичних і випадкових помилок та прорахунків, які ще мають місце в процесі проведення економічних досліджень. Зокрема, найпоширенішими є помилки в методах формування економічних величин, що спричиняють невідповідність моделі досліджуваному об'єкту; використання показників не за прямим призначенням; необґрунтовані спрощення або ускладнення конструкції економічних показників; порушення правил роботи з економічними величинами і їх розмірностями; недотримання умов зіставності порівнюваних показників; помилки у виборі бази порівнянь показників; порушення узгодженості економічних досліджень в просторі і часі.

В науці і практиці є багато прикладів, що підтверджують вище зазначене. Так, прикладом використання показників не за призначенням є випадки застосування фактичних витрат для визначення виконання плану робіт за обсягом; використання показника чистої продукції (або валової продукції) для визначення економічної ефективності виробництва, що недопустимо з наукової точки зору.

До помилок подібного роду відносяться також випадки використання часткових показників для узагальнюючої оцінки економічних явищ та процесів. Нерідко, наприклад, в якості критерія економічної ефективності виробництва окремо застосовуються такі показники як фондвіддача, трудомісткість, матеріаломісткість та інші. Дані показники призначені для економічної характеристики лише окремих сторін виробництва. По кожному з них окремо не можна робити висновок про ефективність в цілому.

4. Забезпечення єдиності методології та методики економічних досліджень однорідних об'єктів. На жаль в практичній діяльності нерідко спостерігається різнобій

даних методик. Ряд вчених наводять дані про застосування методичних актів, регламентуючих методи розрахунку ефекту, які суперечать один одному. Отже, не можна достовірно визначити, що є дійсно ефективним для господарства.

Не забезпечена єдиність економічних досліджень в різних галузях економіки. Зокрема, істотно різняться методи, а отже, і результати досліджень, що використовуються для визначення ефективності заходів науково-технічного прогресу, показників якості, ефективності праці та інших показників, застосовуваних в управлінні суспільним виробництвом. Все це не забезпечує зіставності одержаних результатів, ускладнює їх аналіз, знижує об'єктивність висновків, що в кінцевому підсумку знижує ефективність господарських рішень.

Вдосконалення методології та методики економічних досліджень зумовлюється і необхідністю широкого застосування в господарській практиці системи середньогалузевих і прогресивних показників виробництва, забезпечення їх достовірності, своєчасного уточнення і корегування в сучасних динамічних умовах функціонування виробників споживчих вартостей. Дана система показників слугуватиме економічною основою управління, раціонального використання ресурсів, зменшення непродуктивних витрат виробництва, забезпечення збалансованості і підвищення економічної ефективності функціонування національного господарства.

Як середньогалузеві, так і прогресивні показники виробництва виступають як своєрідні еталони (бази порівняння) в економічних дослідженнях, і тому повинні формувати єдину цілісну систему. На практиці ж вони є швидше певною множиною. Деякі показники недостатньо обґрунтовані, інші давно застаріли і вимагають оновлення.

5. Аналізуючи причини, що обумовлюють удосконалення методології та методики економічних досліджень, слід також зазначити про необхідність дотримання єдиності в економічних термінах і визначеннях. Сьогодні існує багато суперечностей у визначенні сутності економічних категорій, що істотно ускладнює вирішення як теоретичних, так і практичних задач, знижує ефективність колективних досліджень.

Забезпечення єдиності термінології - важлива, але разом з тим і складна проблема. Сьогодні понятійний апарат не відповідає сучасним вимогам. Багато економічних визначень розпливчасті і малоконструктивні, що не дозволяє виразити їх математичними і іншими моделями з необхідним ступенем точності. Це ускладнює, а іноді робить неможливим трансформацію змістовних понять в інший вигляд - економічні показники, що відображають кількісну сторону явищ.

Таким чином, на основі викладеного вище матеріалу можна визначити основні проблеми методології та методики дослідження економічної ефективності виробництва (рис. 1). Це в свою чергу зумовлює формування якісно нового концептуального підходу до оцінки ефективності.

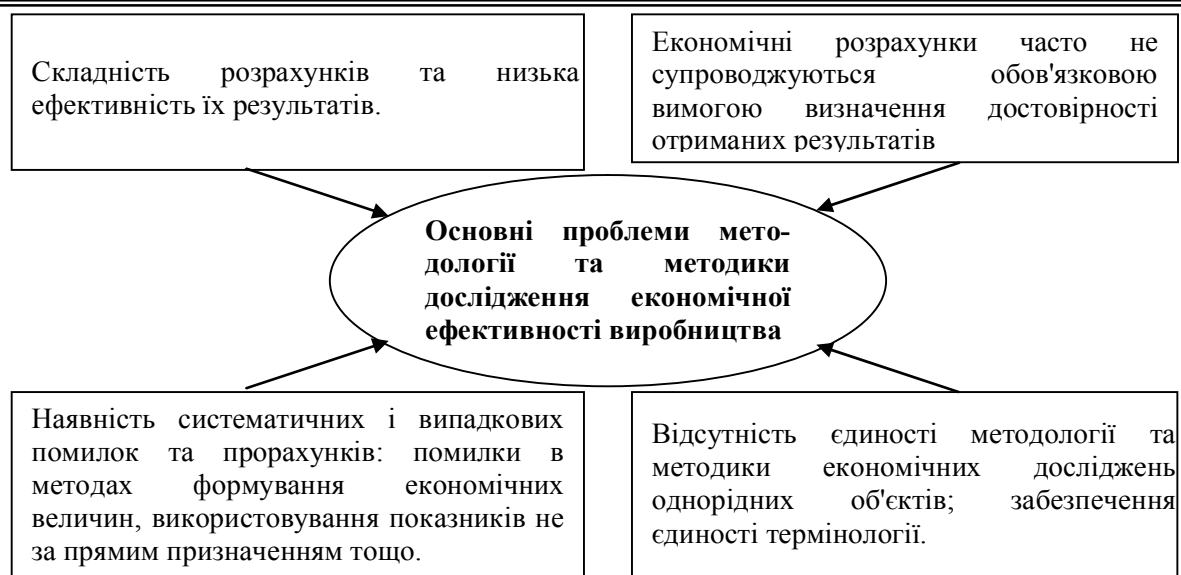

Рис. 1. Основні проблеми методології та методики дослідження економічної ефективності виробництва

Висновки. На основі опрацювання ряду наукових праць вчених-економістів нами визначено основні проблеми методології та методики дослідження економічної ефективності виробництва з метою розробки якісно нового концептуального підходу до оцінки ефективності на базі єдиності понятійного апарату, який забезпечить отримання достовірних, з необхідною точністю результатів, для прийняття оптимальних управлінських рішень в сучасних динамічних умовах функціонування національної економіки.

Перспективи подальших досліджень: розробка якісно нового концептуального підходу до оцінки економічної ефективності виробництва, що дасть можливість отримати достовірні, з необхідною точністю результати для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Список використаної літератури:

1. А.Г. Аганбегян, Д.Д. Москвин. Повышение эффективности народного хозяйства. – М.: Наука, 1984. – 285 с.
2. А.Е. Козут. Экономическая метрология. – Л.: Наука, 1990. – 192 с.
3. А.Я. Боярский. Экономика и мера точности // Статистика и электронно-вычислительная техника в экономике. – М., 1976. С. 47.

4. З.В. Атлас. Эффективность производства и рентабельность предприятия. – М.: Мысль, 1977. – 196 с.

5. В.Г. Андрійчук. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва // Економіка АПК. - 2005. – № 5. – С. 52-63.

6. Г.Г. Котов. Что такое эффективность сельскохозяйственного производства. – М.: Колос, 1975. – С. 8-12.

7. І.І. Червен, Е.В. Червен, О.О. Чебан. Методологічні аспекти оцінки економічної ефективності агропромислових формувань // Економіка АПК. – 1996. – №9. – С. 35-36.

СВІТЛИШИН Ігор Іванович – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри аналізу і статистики ім. І.В. Поповича ДВНЗ “Державний агроекологічний університет”

Наукові інтереси:

– дослідження економічної ефективності виробництва